

A muflon kormeghatározása és selejtezése

RÁCZ SÁNDOR vadász, Karapancsa

Kevés vadunkkal foglalkozik vadászati irodalmunk olyan szűk kerektek közt, mint a muflonnal. Ezért szükséges, hogy ismertetést adjunk közre olyan gyakorlati vonatkozású kérdésben, mint a kormeghatározás és selejtezés. Ezek ismerete nélkül az állomány okszerű kezelése alig képzelhető el.

I. A kormeghatározás

Az élő kosok kormeghatározása elsősorban a csigák növekedésének figyelemmel kísérésén és azok helyes becslésén alapul. Az elsőéves kosbárány szarvnövekedése már júniusban észrevehető. Ekkor szarvuk 2—4 cm hosszúságú. Egyéves korukra 20—25 cm-es csigát viselnek. A növekedés lendülete évről évre csökken. A gyors hosszúsági növekedés 8 éves korig tart, utána évenként csupán 1—2 mm-es növekedésről beszélhetünk, amelyet azonban a szarvvégek kopása ellensúlyoz. A vadászható kosnak legalább 6 évesnek kell lennie. Ezt általában arról ismerhetjük meg, hogy rendes fejtartásnál a szarvhegy a szemén keresztülmenő képzelt függőleges vonalig ér. Ezután a növekedés főleg a szarvhegy kihajlásában mutatkozik. A jó trófea elérése érdekében a lelövással a 8 évet be kell várnunk.

Az őszi vedlés is adhat támpontot a kormeghatározáshoz. Leghamarabb az öreg kosok vedlenek át téli csuhájukba és ezeket követően a fiatalabb egyedek.

Az élő sutavad kormeghatározásánál a nagyságon kívül elsősorban a fej és a test általános színe a mértékadó. Az egy évet meghaladó korú jerke színe az évek múlásával, az évszakoktól függetlenül, egyre világosabb lesz. De semmi sem ad a sutavad korára nézve olyan biztos támpontot, mint a fej fehérsége. A fej fehéres foltja a fiatal juhnál csak a muflonvadra jellemző orrfoltra terjed ki. Közepes korúnál az arc és a homlok fehéres színű, öreg juhoknál már a fejtető is fehér.

A terítéken lévő, vagy elhullott muflon korának meghatározásához a szarv, és bizonyos korig, de a fogváltás befejezéséig feltétlenül jó támpontot ad a fogazat. A muflon fogazata elrendeződés szempontjából hasonló más kérődző vadunk fogazatához, csak itt a szemfogakat (gyöngyfog) nem találjuk meg. A fogazat felépítése és váltása sokkal lassúbb. Az alsó állkapocsban 8 metszőfog és 6—6 zápfog, míg a felső állkapcsában csupán 6—6 zápfog van. Így az összes fogak száma 32. Az összes metszőfog, valamint az első három zápfog először tejfog alakjában jelenik meg, később valódi, illetve végleges fogakkal cserélődik ki. Ez a fogváltás. A három hátulsó zápfog mint végleges fog jelenik meg. Az első valódi zápfog a harmadik hónapban jelentkezik. Kétéves korban cserélődik ki az első zápfog, majd a negyvenedik hónapban fejezi be a hároméves muflon a teljes fogváltást, amikor is legutolsónak a harmadik zápfog kiváltása is befejezést nyer. A fogak a továbbiakban kopásnak vannak kitéve. Ez általában véve lassúbb, mint egyéb vadé. Komolyabb kopást csak 10 éven túl észlelhetünk; 15 éven túl igen kopottak, majd töredeznek és ki is hullanak. A muflon felső korhatára 17—18 év.

A kormeghatározás másik módja kosoknál a csiga rovátkáinak meg-

számlálása. A csigán haránt futó sűrű, apró, majd ritkábban mély és széles barázdákat láthatunk. Ezek a mély rovátkák az ún. évgyűrűk, amelyek a muflon növekedése során évről évre eggyel szaporodnak. Ezek számához még egy évet, a bárányévet kell hozzászámítani és a muflon korát ennek segítségével megkapjuk. Kivételek természetesen itt is vannak. Elmosódottak a barázdák, tévedésre adnak alkalmat, azután meg a barázdák az erőteljes hosszanti növekedés után nem szaporodnak.

II. A muflon selejtezése

Ez az első látásra könnyűnek látszó feladat éppolyan körültekintést kíván, mint más trófeás vad selejtezése. Sajnos, sok meglévő állomány mutat olyan kisebb, vagy nagyobb alaki hibát, ami kizárja, hogy

Második éves, harmadik éves és ötöd éves kos csigája

Kis körben futó csiga

elfogadhatóan tisztavérű muflonról beszélhessünk. Egy állománynak nagyjából való megtisztítása selejtezés útján, hosszú munkáját jelenti még a hozzáértő vadásznak is. Ezért is volna szükséges, hogy a megfelelő személyzet sokáig helyén maradjon és belemerülhessen az állomány megismerésébe. Azonkívül, ha a muflon lelövését csupán egy lelövési terv végrehajtásának tekintjük és azt az idő előrehaladottsága miatt tűzzel-vassal hajtjuk végre, az öröklődő hibák kizárása az állományból aligha fog sikerülni. A selejtezéshez a gyakorlaton kívül nagy önfegyelmzés, az állomány jó ismerete és legalább 7—10-szeres messzelátó szükséges. Erős nagyítású és kis fényerővel rendelkező messzelátót is használhatunk, mert a lelövések legtöbbször jó világításnál történnek.

A selejtezési irányelvek a következők:

Öröklődő tulajdonsága miatt és az öngyilkosság előbb, vagy utóbb való bekövetkezése miatt kilövendő minden kos, melynek csigája nyakba, vagy az áll alá benövő tendenciát mutat, vagy már be is nőtt. Ennek az alaki hibának sokak által könnyűnek vélt felismerése korántsem olyan egyszerű és a — mindenáron való — selejtkilövésekkel itt követik el a legtöbb hibát. Vigyázzunk, mert a 3—4 éves kosok csigája oldalról nézve igen könnyen benövő csigájú kost mutathat. A kilövésre kerülő kost, főleg, ha a szarvvég még nem koptatta le a szőrt a nyakról annyira, hogy jól kivehető legyen, minden körülmények közt szembenézve is meg kell

vizsgálni, mert így tudjuk legbiztosabban megállapítani, vajon benőtt-e a csiga?

Kilövendő minden kos és jerke, mely a rendestől elütő színeződést mutat. Ilyenek: fartájon, vagy lábakra és oldalakra lefutó világos, vagy fehér folt vagy foltok. Kilövendő télen a fekete, nyeregnélküli kos.

Nyakba benőtt csiga

Kis körben futó csiga kis hossz méretet ad és örökít, kilövendő.

Asszimmetrikus, túl szűk és túl terpesztett csigájú kos kilövendő, mert szépség hibáját örökíti.

Kilövendő minden nyomorék, rachitist mutató (angolkóros) és beteg egyed.

A 10 éves, vagy annál idősebb kos további tartása céltalan. Ekkor a szarvnövekedés már megállt, a csigavégek kopnak és verekedések, nagy tél, kóbor eb stb. úgyis előbb vagy utóbb kiemelik az állományból.

Nyeregnélküli fekete kos

Fehér foltos fiatal kos

A sutavad selejtezésénél a következőkre kell ügyelni:

Kilövendő minden olyan sutavad, amely kirívó színbeli eltérést mutat szőrzet és köröm tekintetében.

Minden beteges és sérült egyed kilövendő.

Ivararány szabályozás alkalmával a kilövendő sutavadat feltétlenül a bárányok és jerek között válasszuk ki. A gyenge és visszamaradt növekedésű egyedeket löjjük. Kíméljük az öreg muflonokat, mert ezek a csapat legfőbb őrei. A meddő juhok kiválasztás céljából való keresgélése hiábavaló fáradozás, mert legtöbb esetben a juh mellől nem a meddőség miatt hiányzik a bárány. Az újabb elméletek szerint a régi 1:5 ivararány túlzott, véleményem szerint az 1:3 ajánlható.

Dr. F. Schwerdtfeger: Waldkrankheiten. Második, újra átdolgozott kiadás (1957) 486 oldal, 199 ábrával. Egész vászonkötésben 39,40 DM. Kiadó: Paul Parey, Hamburg és Berlin.

F. Schwerdtfeger egyetemi tanár, a szászországi erdészeti kutató intézet vezetőjének ez a munkája komoly hézagpótló könyv. Első kiadása 1944-ben jelent meg, hamarosan el is fogyott. Utána csak vázlatosan lerövidített formája került a könyvpiacon.

Schwerdtfeger szerint az erdővédelem nemcsak az erdőt érő károk megszüntetésével foglalkozik, hanem a károsítók fellépésének biológiai és gazdasági úton való elhárításával is. Ehhez szükségesnek tartja a károsítók biológiájának pontos ismeretét és azt a tudást, vajon milyen tényezők váltják ki, illetve segítik elő a károsítók elszaporodását és fellépését. Tehát nem csak leíró részt foglal magában, hanem biocönológiai magyarázatát is adja a problémáknak.

A könyv hét részre tagozódik. Az első rész általános biocönotikai elveket tárgyal olyan mértékben, amennyire a könyv megértéséhez szükséges. A második rész az abiotikus károsításokat tárgyalja. Ez a rész négy fejezetre tagozódik. Az első fejezet a tűzkárosításokkal foglalkozik, a második fejezet a füstkárosításokat ismerteti, a harmadik fejezet pedig az időjárásból származó veszélyeket tárgyalja. A negyedik fejezetben a talaj hibáiból származó betegségekről kapunk képet.

A könyv harmadik része a biotikus tényezőkből származó megbetegedéseket ismerteti. Ez a rész két fejezetből áll. Az első a pathogén szervezetekről szól, s a könyvnek egyik legnagyobb fejezete (178 oldal terjedelmű). Részletesen ismerteti a vírusok, baktériumok, gombák által okozott megbetegedéseket, továbbá a gyomok károsításait és teljes részletezéssel az állati kártevőket. Majd a fejezet végén a magasabbrendű állatok — madarak és emlősök — kártételére tér ki. A harmadik rész második fejezetében a pathogen organizmusok tömeges elszaporodásáról beszél s ökológiai magyarázatát adja az előbb elmondottaknak.

A negyedik részben az erdőnek, mint magasabb szerves egységnek a betegségek iránti fogékonyságáról és ellenállásáról van szó. Az ötödik rész a betegségek lefolyásáról és felismeréséről ad tájékoztatást. Ennek a résznek legérdekesebb fejezete a különleges megbetegedések elemzése, itt állományok szerint csoportosítva tárgyalja az egyes megbetegedéseket. Vagyis nem az egyes fák, hanem az állományok megbetegedését ismerteti. A hatodik részben a szerző a betegségek gazdasági hatásáról ad tájékoztatást, végül a hetedik részben a károsítások elhárításáról és a védekezésről ad összefoglaló képet.

A szerző a könyvét elsősorban az erdészeti tudományokkal foglalkozók és a gyakorlati erdészek számára írta. De a rokonszaktmák művelői is meríthetnek belőle. Elsősorban fitopatológusok, zoológusok, entomológusok, sőt botanikusok is. Eredményesen használják, de hasznos könyv az általános növényvédelem szakemberei és a növényvédőszer gyártásával foglalkozók számára.

dr. Györfi János